

Хаврова К.С.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки
Державний університет телекомунікацій

Захаржевська А.А.

старший викладач кафедри менеджменту
Державний університет телекомунікацій

Khavrova Kateryna

Doctor of Economics, Associate Professor,
Professor of the Department of Economics
State University of Telecommunications

Zakharzhevskaya Alina

Senior Lecturer of the Department of Management
State University of Telecommunications

СИСТЕМА ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Хаврова К.С., Захаржевська А.А. Система індикаторів оцінки ключових факторів впливу на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств. В статті виокремлено ключові фактори впливу на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств та розроблено систему індикаторів оцінки їх впливу, яка, на відміну від існуючих, враховує галузеву специфіку сфери телекомунікацій за концептами (фінансово-економічні фактори, фактори цифровізації, еколого-енергетичні фактори, фактори інтелектуалізації діяльності) та дозволяє на основі встановленого рівня внутрішньої ризиковості діяльності визначити внутрішні здібності забезпечення розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств та можливості досягнення високих економічних результатів їх діяльності. Зроблено висновок про те, що на сучасному розвитку телекомунікаційних підприємств існує досить велика кількість різних проблем, пов'язаних із забезпеченням високого рівня ефективності управління ризиками.

Ключові слова: управління ризиками, фактори впливу, розвиток, телекомунікаційні підприємства, рівень внутрішньої ризиковості діяльності.

Khavrova Kateryna, Zakharzhevskaya Alina. A system of indicators for assessing key factors influencing the development of risk management of telecommunications enterprises. The article singles out the key factors influencing the development of risk management of telecommunications enterprises and develops a system of indicators for assessing their impact, which, unlike the existing ones, takes into account the specifics of the field of telecommunications by concepts (financial and economic factors, digitalization factors, environmental and energy factors, intellectualization factors activity) and allows, on the basis of the established level of internal riskiness of activity, to determine the internal capabilities of ensuring the development of risk management of telecommunications enterprises and the possibility of achieving high economic results of their activity. In view of the fact that we proposed to use a wide range of indicators that should be taken into account regarding the level of influence of factors on the development of risk management of telecommunications enterprises, it is proposed to use an integral indicator of the level of internal resistance to the influence of factors on the development of risk management (KFDR), which is formed taking into account of local integrated assessments for each parameter of the influence of factors, respectively, financial and economic factors, factors of digitization, environmental and energy factors, factors of intellectualization of activity. This approach will make it possible to determine the state of certain parameters of influence, with the aim of identifying "bottlenecks" in the company's activities, which will contribute to detailing the process of developing a set of measures of telecommunications enterprises to avoid risks according to certain parameters of the influence of factors on the development of risk management. It was concluded that in the modern development of telecommunications enterprises there is a rather large number of various problems related to ensuring a high level of risk management efficiency. Based on the results of the conducted research, it is proven that the development of risk management of telecommunications enterprises is a key aspect of their activity. Therefore, the use of the proposed system of indicators of the influence of factors on the development of risk management of telecommunications enterprises will allow enterprise managers to correctly determine the vector of management decisions regarding the state of risk management of telecommunications enterprises.

Key words: risk management, influencing factors, development, telecommunications enterprises, level of internal riskiness of activity.

Постановка проблеми. Управління ризиками стає особливо ефективним, коли можуть бути встановлені взаємозв'язки факторів, що впливають на результати діяльності, коли ризики можуть бути визначені кількісно і коли особа, яка приймає рішення, може контролювати поточний стан процесів і приймати рішення щодо перспектив розвитку їх управлінням, заснованих на фактах. Оскільки ідеальних рішень щодо управління ризиками поки що не існує, всі вони (ризики) повинні безперервно вивчатися для виявлення слабких місць і недоліків, для розробки прийомів та методів, спрямованих якщо не на повне усунення, то принаймні на зменшення кількості цих слабких місць та неефективності.

Складність, невизначеність та нестабільність умов функціонування телекомунікаційних підприємств, хаотичність зміни факторів, що їх формують, призвели до загострення кризових процесів та зумовили виникнення кризової ситуації на підприємствах сфери телекомунікацій.

Важливість даної проблеми щодо розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств, а також недостатнє теоретичне і методичне забезпечення процесу управління ризиками підприємств з позиції впливу факторів на їх діяльність визначили вибір і актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливістю розвитку телекомунікаційних підприємств є багатовимірність цілей, які переслідують підприємства, а тому проблема управління ризиками займає значне місце. Питання управління ризиками знайшло своє відображення у багатьох вчених як вітчизняних, так і зарубіжних, а саме: Т.Борисова, Г. Бірманна, Т. Вільямса, В. Вітлінського, Н. Доби, А. Мура, Ф. Найта, В. Лопатовського, В. Лук'янової, Дж. Пікфорда, В. Хойера, А. Старостіної, Н. Хохлова. Більшість авторів свою увагу зосереджують на способах та методах аналізу й оцінки ризиків. Проте, на наш погляд, необхідно зосередити увагу на виокремленні ключових факторів впливу на розвиток управління ризиками підприємств, в тому числі і сфери телекомунікацій.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування системи показників оцінки впливу ключових факторів на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств.

Виклад основних результатів. Управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їхню оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків із метою досягнення цілей підприємства [1, с. 116].

Розуміння керівниками підприємства внутрішніх можливостей суб'єкта господарювання створює передумови для розвитку управління ризиками та розробки відповідного портфеля заходів, адекватних змінам зовнішнього середовища. Виходячи з цього, можливості телекомунікаційних підприємств протистояти негативному впливу факторів значною мірою визначаються рівнем його внутрішньої стійкості до ризиків, тобто, здатності підприємств сфери телекомунікацій протистояти різного роду ризикам, дозволяє визначити його потенційну здатність досягти запланованих результатів, забезпечити сталий розвиток за несприятливого впливу будь-яких ризиків в умовах нечіткого середовища.

З метою визначення оцінки внутрішньої стійкості до ризиків телекомунікаційних підприємств мають бути визначені основні параметри та сформовано відповідну систему індикаторів оцінки. Для формування системи показників оцінки впливу ключових факторів на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств було залучено експертів – керівників підприємств сфери телекомунікацій. Кожному респонденту було запропоновано заповнити анкету, в якій необхідно було висловити власну думку щодо включення показників у систему, на основі яких можливе встановлення «слабких сигналів», які можуть вплинути на порушення стійкості до ризику телекомунікаційних підприємств.

Експертне опитування проводилося за методом Дельфі. Даний метод є одним із найпоширеніших методів анкетування. Згідно з методом Дельфі, кожен експерт отримує спеціально розроблену анкету з питаннями, яку заповнює незалежно від інших. Відповіді експертів підсумовують та разом із узагальненими безособовими аргументами на користь тих чи інших оцінок повертають експертам для уточнення чи зміни, якщо вони знайдуть це необхідним, своїх первісних відповідей [6; 7].

Перевагою застосування методу Дельфі у межах нашого дослідження є забезпечення незалежності думок фахівців, що надає можливість через кількісну форму, сформувати систему показників.

На основі результатів анкетування було встановлено, що основними параметрами оцінки ризикостійкості телекомунікаційних підприємств є такі напрями: фінанси, персонал, матеріально-технічна база, маркетинг, інновації, за кожним з яких визначено основні індикатори оцінки та сформовано групи факторів впливу (рис. 1).

Вважаємо, що розроблена система показників оцінки ключових факторів впливу на розвиток управління ризиками підприємств сфери телекомунікацій, на відміну від існуючих, повинна враховувати галузеву специфіку за концептами (фінансово-економічні фактори, фактори цифровізації, еколого-енергетичні фактори, фактори інтелектуалізації діяльності), що дозволить на основі встановленого рівня внутрішньої ризикостійкості до вказаних груп факторів визначити розвиток та можливості досягнення високих економічних результатів підприємств сфери телекомунікацій.

Апробування розробленої системи показників оцінки ключових факторів впливу на розвиток управління було здійснено на телекомунікаційних підприємствах, а саме: ПрАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна», ТОВ «Укртелеком», ТОВ «Lifesell». Було зроблено висновок, що розвиток управління ризиками зазначених підприємств виявляються у недостатньому використанні значної частини потенціалу та порушенні стійкості їх економічного розвитку, що актуалізує питання деталізованого аналізу параметрів впливу ключових факторів.

З огляду на те, що нами запропоновано використовувати широкий спектр індикаторів, які мають бути враховані щодо рівня впливу факторів на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств, запропоновано використовувати інтегральний показник рівня внутрішньої стійкості до впливу факторів на розвиток управління ризиками (KFDR), який формується з урахуванням локальних інтегрованих

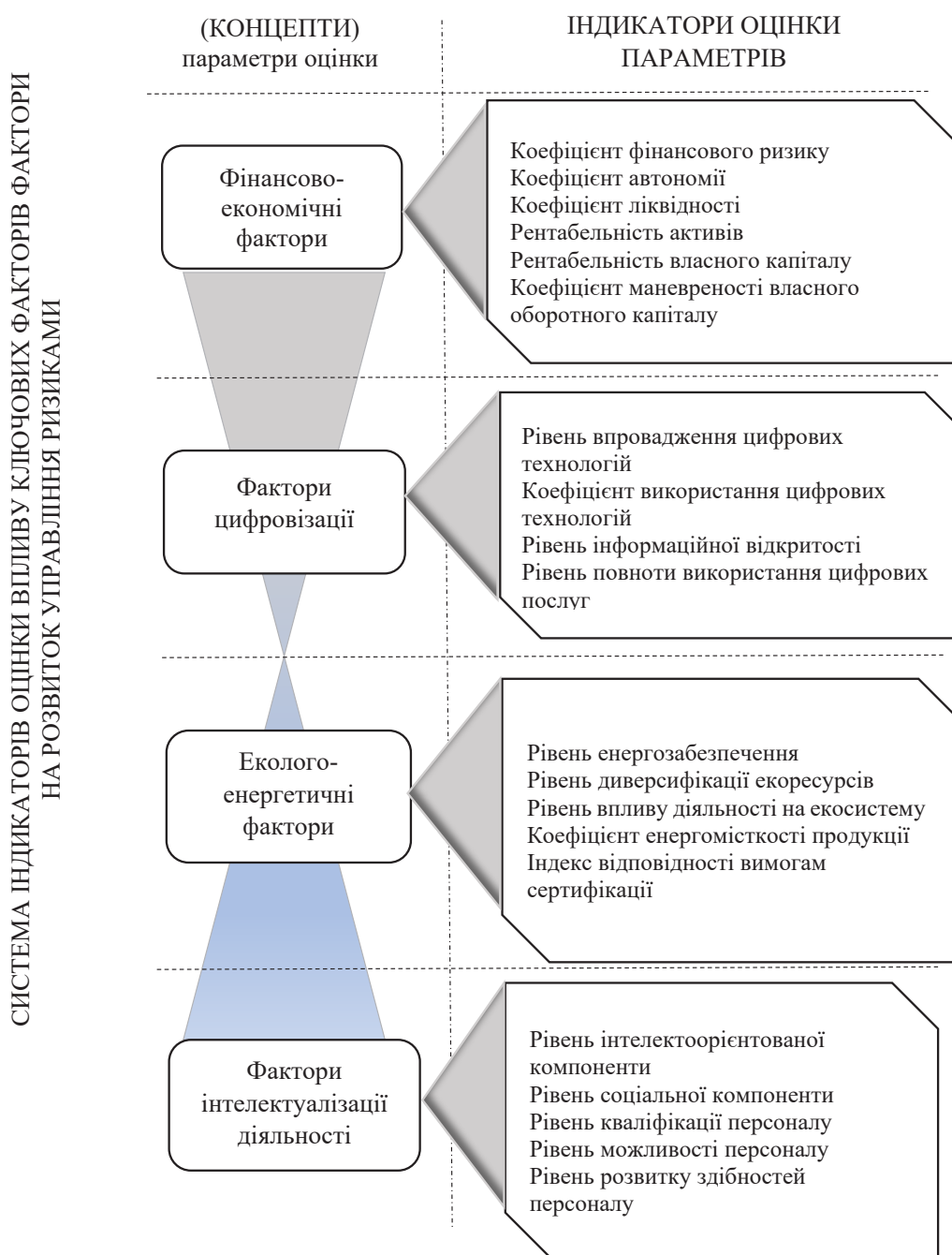

Рис. 1. Система індикаторів оцінки впливу ключових факторів на розвиток управління ризиками

Джерело: розроблено авторами

оцінок за кожним параметром впливу факторів, відповідно, фінансово-економічні фактори, фактори цифровізації, еколого-енергетичні фактори, фактори інтелектуалізації діяльності.

Такий підхід дозволить визначити стан окремих параметрів впливу, з метою ідентифікації «вузьких місць» у діяльності підприємства, що сприятиме деталізації процесу розробки комплексу заходів телекомунікаційних підприємства щодо уникнення ризиків за певними параметрами впливу факторів на розвиток управління ризиками.

Для інтегрованої оцінки параметрів впливу факторів на розвиток управління ризиками запропоновано наступний показник:

$$K_j = \sum_{k=1}^n \mathcal{L}_k [1 - \gamma_{of}]^{-l} \quad (1)$$

де K_j – інтегрована оцінка j -го параметра впливу фактору на розвиток управління ризиками;

\mathcal{L}_k – значимість k -го індикатора оцінки j -го параметра впливу фактору на розвиток управління ризиками;

γ_{of} – стандартизоване значення k -го індикатора оцінки j -го параметра впливу фактору на розвиток управління ризиками.

Висновки. На підставі результатів проведеного дослідження доведено, що підвищення розвитку управління ризиками телекомунікаційних підприємств є ключовим аспектом їх діяльності. З огляду на

системний характер такої оцінки запропоновано використовувати систему індикаторів, які мають бути враховані щодо рівня впливу факторів на розвиток управління ризиками телекомунікаційних підприємств. Це дозволить правильно визначити вектор управлінських

рішень щодо стану управління ризиками телекомунікаційних підприємств. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо дослідження ефективності управління ризиком телекомунікаційних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Борисова Т. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 7. С. 116–121.
2. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємництві. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
3. Горго І. О. Ризики як ключовий об'єкт управлінської діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник НУБіП України*. 2018. № 284. С. 288–298.
4. Енергетична стратегія України на період до 2030 року // Міністерство палива та енергетики України : офіц. веб-сайт. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog/listcurrDir=50358> (дата звернення: 10.11.2022).
5. Калетник Г. М., Климчук О. В. Екологічна енергетика – основа розвитку економіки держави. *Збалансоване природокористування*. 2013. № 2–3. С. 14–17.
6. Месюра В. І., Ваховська Л. М., Колодний В. В. Системи прийняття рішень з нечіткою логікою: лабораторний практикум. Частина 1. Математичні основи нечіткої логіки. Вінниця : ВНТУ, 2014. 124 с.
7. Новосад В. П., Селіверстов Р. Г. Методологія експертного оцінювання : конспект лекцій. Київ : НАДУ, 2008. 48 с.
8. Ризикогенність та страхування в аграрній сфері (теорія, практика) : колект. монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Є. І. Ходаківського. Житомир : Полісся, 2013. 323 с.
9. Шпакова Г. В. Детермінація системи оцінки еколого-економічних ефектів на основі індикаторів біосферосумісного виробництва. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/79.pdf (дата звернення: 09.11.2022).
10. Хаврова К.С. Інтелектуалізація діяльності торгівельних підприємств: концепція та методологія : дис. на здобуття ступеня д.е.н. Дніпро, 2020. URL: https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/Academic_Council/D_08_120_0/khavrova_dysertatsiya2.pdf (дата звернення: 09.11.2022).

References:

1. Borysova T. (2005) Teoretychni aspekty upravlinnyia ryzykom na pidpryyemstvi [Theoretical aspects of risk management at the enterprise]. *Actual problems of the economy*, no. 7, pp. 116–121.
2. Vitlinskyi V. V., Velykoivanenko H. I. (2004) Ryzykolohiia v ekonomitsi ta pidpryyemnytstvi [Risk in economics and entrepreneurship]. Kyiv: KNEU, 480 p. (in Ukrainian)
3. Horho I. O. (2018) Ryzkyk yak klyuchovyy obyekt upravlynskoyi diyalnosti ahrarnykh pidpryyemstv [Risks as a key object of administrative activities of agricultural enterprises]. *Naukovyy visnyk NUBiP Ukrainy*, no. 284, pp. 288–298.
4. Enerhetychna stratehiya Ukrainy na period do 2030 roku [Energy strategy of Ukraine for the period until 2030]. Ministerstvo palyva ta enerhetyky Ukrainy. Available at: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog/listcurrDir=50358> (accessed 10 November 2022).
5. Kaletnik G. M., Klimchuk O. V. (2013) Ekolohichna enerhetyka – osnova rozvytku ekonomiky derzhavy [Ecological energy – the basis of the development of the state's economy]. *Balanced nature management*, no. 2–3, pp. 14–17.
6. V. I. Mesyura, L. M. Vakhovska, V. V. Kolodny. (2014). Systemy pryynyattya rishen' z nechitkoyu lohikoyu: laboratornyy praktykum. Chastyna 1. Matematychni osnovy nechitkoyi lohiky [Decision-making systems with fuzzy logic: laboratory workshop. Part 1. Mathematical foundations of fuzzy logic]. Vinnytsia: VNTU, 124 p. (in Ukrainian)
7. Novosad V. P., Seliverstov R. G. (2008) Metodolohiya ekspertnoho otsynuvannya: konspekt lektsiy [Methodology of expert assessment: lecture notes]. Kyiv: NADU, 48 p. (in Ukrainian)
8. Khodakivskiy Ye. I. (ed.) (2013) Ryzykohennist ta strakhuvannya v ahrarnii sferi (teoriia, praktyka) [Hazards of risks and insurance in the agrarian sphere (theory, practice)]. Zhytomyr: "Polissia", 323 p.
9. Shpakova G. V. (2020) Determinatsiya systemy otsinky ekoloho-ekonomichnykh efektyv na osnovi indykatoriv biosferosumisnoho vyrobnytstva [Determination of the ecological and economic effects assessment system based on indicators of biosphere-compatible production]. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/79.pdf (accessed 9 November 2022).
10. Khavrova K.S. Intelktualizatsiya diyalnosti torhovelnykh pidpryyemstva: kontseptsiya ta metodolohiya [Intellectualization of trading enterprises: concept and methodology]. (PhD Thesis), Dnipro. Available at: https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/Academic_Council/D_08_120_0/khavrova_dysertatsiya2.pdf (accessed 9 November 2022).